

Проблеми во управувањето со водните ресурси:
Како да ја користиме и заштитиме водата

Разбистри сè!

Документот за јавна политика ќе служи како алатка во кампањата за застапување и лобирање „Разбистри сè“ на Институтот за комуникациски студии, со која ќе се врши влијание во процесот на донесувањето одлуки и ќе се повика целната публика на акција во областа на управување со водите. Во документот се содржани податоци и увид во тековните проблеми со управувањето со водите кои бараат итно внимание и нудат алтернативни решенија и конкретни препораки за решавање на проблемите. Документот се заснова врз истражување и интервјуа со познавачи на областа.

Издавач:
Институт за комуникациски студии
ул. „Јуриј Гагарин“ 17-1-1, Скопје
www.iks.edu.mk

За издавачот:
вон. проф. д-р Жанета Трајкоска

Едиција:
ResPublica

Автори:
проф. д-р Билјана Пулевска
проф. д-р Никола Поповски

Уредник:
м-р Дејан Андонов

Лектор:
д-р Татјана Б. Ефтимоска

Графички дизајн:
Студио Игор Делов

Печати:
Винсент Графика

Тираж:
50

British Embassy
Skopje

ukaid
from the British people

Овој производ е подготвен во рамки на проектот „Поврзи ги точките: Подобрени политики преку граѓанско учество“ финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.

Проблеми во управувањето со водните ресурси:
Како да ја користиме и заштитиме водата

Документ за јавна политика

Скопје
септември 2020

Содржина

Извршно резиме	10
1. Вовед	14
2. Проблеми на управувањето со водите во Република С. Македонија	20
Отсуство на плански документи за управување со водите	21
Отсуство на подзаконски акти за имплементација на законот за водите	24
Водоснабдување и пристап до јавен систем за водоснабдување	24
Загадувањето на водите преку нелегални емисии во водите	25
Локални, рурални системи за водоснабдување и безбедност на водата	28
Злоупотреба на дозволи за вадење	30
3. Алтернативни решенија на јавната политика – програма за одржливо управување со водите во Република С. Македонија	32
4. Заклучок и препораки	50
Прилози	54
Библиографија	62

Алтернативни решенија на јавната политика – програма за одржливо управување со водите во Република С. Македонија

Мерка 1: Ревидирање на Националната стратегија за води (2011 – 2041)	34
Мерка 2: Воспоставување оперативен мониторинг за подрачја на речен слив	36
Мерка 3: Утврдување на целите на животна средина и усвојување програма на мерки за постигнување на целите	37
Мерка 4: Донесување на плановите за управување со подрачјата на речен слив	39
Мерка 5: Донесување на подзаконските акти	41
Мерка 6: Донесување програма за водоснабдување на населението со јавен водоснабдителен систем	42
Мерка 7: Создавање катастар на корисници и загадувачи на вода, евидентирање субјекти кои користат/испуштаат во водата без дозвола и санкционирање	44
Мерка 8: Легализација на водоснабдувањето кое се врши преку локални, рурални системи за водоснабдување	46
Мерка 9: Ревидирање на законот за води и подзаконските акти во однос на издавање на дозволи/согласности за вадење песок, чакал и камен од коритата и од бреговите на површинските води	48

Извршно резиме

Документот има за цел да изврши продлабочена анализа на податоците и наодите од стратешките, плански и програмски документи од областа на управувањето со водите, на законодавство од областа на управување со водите, како и да даде анализи и извештај за статусот на управувањето со водите на национално и на локално ниво. Документот има за цел да предложи мерки поставени во насока на создавање концептуална рамка за решавање на проблемите во областа на управувањето со водите.

Според Законот за води, управувањето со водите подразбира преземање мерки и активности за одржливо, рационално и ефикасно користење на водните ресурси, за заштита на водите и заштита од негативни дејства на водите.

Управувањето со водите вклучува мерки и активности за:

Планирање и преземање мерки и активности за рационално и ефикасно користење на водите

Обезбедување одржливост на водните ресурси

Заштита на водите

Заштита од штетно дејство врз водите

Целите на управувањето коинцидираат со целите коишто треба да се исполнат со примена на одредбите од Законот за води, односно управувањето да води до достапност до доволно количество квалитетна вода првенствено за пиење, а потоа и за други потреби; заштита, зачувување и постојано подобрување на расположливите водни ресурси, крајбрежното земјиште, водните екосистеми и на екосистемите зависни од водата и биолошката разновидност, вклучително и до целосно намалување на штетните испуштања и постепено елиминирање на емисиите на опасни материи и супстанции во водите; понатаму, ублажување на последиците од штетното дејство врз водите и од недостигот на вода.

Предвидените мерки ќе треба да одговорат на предизвикот за одржливо управување со водните ресурси, значително намалување на ризикот за животната средина и, на тој начин, подобрување на квалитативниот и квантитативен статус на ресурсот, односно подобрување на еколошките, социјалните и здравствените влијанија.

Документот предвидува некои конкретни мерки и интервенции за секоја од релевантните димензии на управувањето и употребата на водите како медиум на животната средина и тие, во контекст на дефинирање на приоритетите и мерките, се обработени подолу во текстот.

Листата на проблеми и мерки поврзани со управувањето на водите содржана во документот не е конечна, туку е, пред сè, приоритетна листа. Дефинирањето на приоритетите и мерките содржани во документот се базира врз неколку критериуми:

- обемот на влијание на проблемот во целокупната политика на управување со ресурсот;
- обемот на финансиските импликации и можноста проблемот да се реши на краткорочно/среднорочно ниво;
- влијанието на решавањето на проблемот врз животна средина и
- социјалните импликации од решавање на проблемот.

Крајната цел на документот е да придонесе кон:

- Спречување на понатамошно влошување и заштита и унапредување на акватичките екосистеми и водни живеалишта;
- Промовирање одржливо користење на водите засновано врз долгорочна заштита на водните ресурси;

- Подигнување на нивото на заштитата од испуштање и случајно губење загадувачки материји;
- Намалување на загадувањето на подземните води;
- Ублажување на последиците од поплави и суши;
- Постигнување на целите од меѓународните договори и инструменти.

При анализа на податоците и наодите за целите, мерките и приоритетите, предвид се земени релевантни документи и извештаи за состојбата со управување со водните ресурси, стратегии и акциски планови за состојбата со водите на национално и на локално ниво, низа секторски стратешки и плански документи и внатрешното законодавство во областа на водите.

Сите поединечни цели и мерки утврдени во документот произлегуваат како законски обврски и активности за органите на централната власт и за единиците на локалната самоуправа, во согласност со националната динамика за спроведување.

Финансиските импликации што произлегуваат од мерките и препораките во овој документ, всушност, во скоро целосен износ ќе бидат фискални импликации што треба да се обезбедат од јавните расходи на државата, поточно од нејзиниот централен буџет. Тие се изготвени врз основа на користење на историските податоци за секој од соодветно пресметаните трошоци и земајќи ги предвид постојните просечни пазарни цени за секој вид потенцијален трошок, а врз основа на постојната домашна пракса за пресметка на фискалните импликации по одделни трошоци во буџетот.

Вкупните финансиски импликации во предложените 9 мерки се проценуваат на 1.086.017 евра, од кои најголем дел се за експертска работа – 512.700 евра и за ангажирање компанија или компании за собирање податоци за загадувачите на води и изработка и одржување на софтверско решение за катастар на загадувачите – 370.000 евра. Останатите 203.317 евра се за: разни теренски трошоци; изработка на 5 методологии и програми; промоции на стратегии, јавни дебати и кампањи за подигнување на јавната свест.

1.

Вовед

Релевантното македонско законодавство за управување со водните ресурси беше донесено во 2008 г., паралелно со процесот на хармонизација на нашето законодавство со актите на Европската Унија (ЕУ). Освен законодавството што директно го уредува управувањето со водите, постојат важни врски со законодавството за животна средина и со другото секторско и хоризонтално законодавство, кои влијаат врз институциите и постапките во полето на управувањето со води. Кохерентна и целосна нормативна рамка се воспостави со Законот за водите од 2008 година. Со Законот се поставува правна основа за целосна хармонизација со законодавството на ЕУ и тој е уреден врз основа на Рамковната директива за води и другите релевантни акти на Унијата.

Управувањето со водите се состои од мерки и активности за рационално и ефикасно користење на водите, за одржлив развој на водните ресурси, заштита на водите и заштита од штетното дејство врз водите, коишто опфаќаат: креирање јавни политики, закони, плански и стратешки документи; нивна имплементација преку издавање дозволи, мониторинг, финансирање и контрола и инспекциски надзор. Интегрираното управување со водите во Македонија се регулирани со Законот за водите (87/2008, 6/2009, 161/2009, 83/2010, 51/2011, 44/2012, 23/2013, 163/2013, 180/2014, 124/2015, 146/2015, 52/2016), како рамковен закон којшто ги поставува принципите, надлежностите, правата и обврските за управување со водите. Структурата на Законот го рефлектира сеопфатното управување со водите, и тоа управување со заштитата на водите, кое се однесува на заштитата на животната средина, што е првенствено цел на законодавството за води на Европската заедница, и управувањето со користењето на водните ресурси, кое се однесува на користењето на водата и заштитата од поплави, што не е секогаш поврзано со еколошките цели и со заштитата на водите.

Во контекст на хармонизацијата на внатрешното законодавство со придобивките на ЕУ, за некои инструменти на Унијата (за квалитетот на водата за пиење, квалитетот на водата за капење, третманот на урбаните отпадни води) евидентен е потполн или висок степен на хармонизација на законодавството. Во извештајот на Европската комисија (ЕК) за Република Северна Македонија од 2019 година, за напредокот на државата во поглавје 27¹, се констатира определен напредок во

1. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2019 Report Brussels, 29.5.2019 SWD (2019) 218 final достапна на <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf> стр. 88.

однос на квалитетот на водата (развиени се планови за спроведување на Директивите за урбана вода и вода за пиење, донесена е Национална програма за инвестиции за секторот за вода, се применува новата методологија за тарифи за водни услуги заснована врз начелото на целосен поврат на трошоците; во тек е јавна расправа за плановите за управување со речните сливови за речните сливови на реките Вардар, Струмица и Црн Дрим; развиени се мапи за опасност и ризик од поплави за скоро сите подрачја на територија на РСМ).

Сепак, треба да се има предвид дека хармонизацијата на некои инструменти воопшто не е започната, а генерално, имплементацијата на законодавството е на многу ниско ниво. Ова пред сè се должи на непостоење на подзаконски акти, коишто се важни за имплементацијата на законите, со што правната рамка не е потполна, законот е само декларација на права и обврски без реална фактичка имплементација во многу сегменти на управувањето и, консеквентно, водниот ресурс не ја добива адекватната заштита како медиум на животна средина, се користи нерационално, а правото на граѓанинот на здравствено исправна вода за пиење и санитарни услови е засегнато и не се реализира во целост; нема институционален капацитет и опрема за имплементација и недоволно се одвојуваат финансиски средства од државниот буџет за имплементација на законодавството.

Покрај Законот за води, супсидијарна примена имаат и други *lex specialis* закони, со коишто се уредуваат определени аспекти на управувањето, и подзаконските акти донесени врз основа на тие закони² или

законите со кои се уредуваат други хоризонтални прашања или области, но тангираат прашања значајни за управувањето со водите³. Со ова, националната правна рамка се карактеризира како обемна, комплицирана и мултисекторска. Дополнително, во извештајот на ЕК експлицитно се наведува дека меѓуминистерската соработка во секторот бара значително подобрување⁴. Ваквиот став произлегува од неколку клучни недостатоци. Законодавството со кое се регулираат различните аспекти на управувањето со водите не е потполно консолидирано, особено по усвојувањето на Законот за води, со којшто се хармонизира законодавството на ЕУ. Законите стапуваат во сила во различни периоди и често се менуваат, со што се отежнува нивната успешна имплементација. Постојната институционална рамка имплицира на заедничко, а не интегрирано управување – надлежностите се дистрибуирани на различни органи за управувањето со водите, секој во својата сфера. Одговорностите за различните аспекти на управување со водите

2. Закон за определување на цени на водни услуги, Закон за водоснабдување и одведување и третман на отпадни води, Закон за внатрешна пловидба, Закон за водостопанство, Закон за рибарство и аквакултура, Закон за определување на цените на водни услуги, Закон за Охридско, Преспанско и Дојранско Езеро.

3. Закон за животна средина, Закон за управување со отпад, Закон за заштита на природата, Закон за хидрометеоролошки работи, Закон за безбедност на храна, Закон за земјоделски задруги, Закон за прогласување на Дојранското Езеро за споменик на природата.

4. Ibid. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2019 Report Brussels, 29.5.2019 SWD (2019) стр. 88.

се поделени помеѓу различни централни органи на државната управа. Понатаму, надлежностите за управување со различните сегменти на управувањето со водите се поделени помеѓу различни органи на државна управа. Постојното управување со водите се карактеризира со недостиг од кохерентна и унифицирана национална политика за управување со водите, а органите коишто имаат надлежност да преземаат активности во областа не се меѓусебно координирани. Во законодавството не е предвиден механизам за координација на политиките, стратегиите и законите. Најголемиот дел од одговорностите за управување со Законот за води е во надлежност на Министерството за животна средина и просторно планирање, но голем број од надлежностите се предвидени и за другите органи. Законот ја препознава потребата за соработка, но не ги обезбедува инструментите за нејзина имплементација. Најчести квалификации се: координација, согласност, претходна соработка, соработка, а формираните совети за управување со подрачјата на речни сливови, коишто треба да бидат форуми на сите заинтересирани страни, не се во функцијата која е пропишана со законот. Понатаму, обврските за комуналните услуги и заштитата и одбраната од поплави се во изворна надлежност на единиците на локалната самоуправа во согласност со Законот за локална самоуправа, но со Законот за водите се трансферирани и други надлежности на локално ниво (квалитетот на водите за капење). Сето погоре наведено во континуитет доведува до избегнување на одговорноста на сите инволвирани страни во врска со неисполнување или недоволно исполнување на обврските во согласност со законите; лошо управување со ресурсот, како и несоодветност и неефикасност на водостопанските услуги. Во услови на зависност од меѓународна помош, се создава слика на непостоење единствен партнер којшто ќе комуницира со странските донатори. Преклопувањата во надлежностите создава дуплирање на државни службеници кои вршат слични или исти функции, што, пак, има импликации на генерално ниво.

Во насока на подобрување на јавната политика за водите, тимот на Институтот за комуникациски студии (ИКС) спроведе и подлабинско истражување за различните аспекти од процесот на управување со водите. Методолошки, консултирани се сите релевантни закони и подзаконски акти, домашни извештаи за квалитетот на водите, статистички извештаи за степенот на водоснабдување и за отпадните води, локални еколошки акциски планови на општините, извештаи на ЕК во поглед на напредокот на државата во врска со хармонизација на законодавството, каде што се наведуваат недостатоци и проблеми во управувањето со водите. Понатаму, целта на ова истражување беше да се соберат и различни мислења и препораки од експертите во областа на

управувањето со водите. Со ваквата методологија се идентификувани бројни проблеми на тековната јавна политика за управување со водите, коишто произлегуваат по основ на недостиг, пререгулираност, односно несоодветна регулираност на определените аспекти на управувањето со водите на национално ниво; проблеми што произлегуваат од институционалната рамка и недоволно капацитети за спроведување на политиката – работна сила и буџет, како и проблеми што произлегуваат од непочитување на регулативата.

Идентификуваните проблеми, заедно со правните, социјалните, економските и политичките влијанија што ги предизвикуваат, се елаборирани во Глава 2.

2.

Проблеми на управувањето со водите во Република Северна Македонија

Отсуство на плански документи за управување со водите

Законот за водите предвидува три вида плански документи коишто треба да се усвојат по стапувањето на сила на Законот, и тоа:

- Национална стратегија за водите, со која се определува долгорочната политика за период од 30 години;
- Водостопанската основа на Република Македонија – постојната состојба на водите, сегашните и идните потреби за вода, технички и економски решенија за рационално користење на водите и временски план за нивна реализација; и
- Планови за управување со речни сливови (за секое подрачје на речен слив определено со закон) за плански период од 6 години. Се работи за иновативни алатки за интегрирано управување на водите преку планирање.

За разлика од Националната стратегија, која е донесена од Собранието во 2010 година и се однесува за период од 2011 до 2041 година, Водостопанската основа и Плановите за управување со речен слив не се донесени. Стратегијата за води не содржи конкретни инвестициски стратешки цели и приоритети, ниту пак мерки и активности за нивно спроведување.

Водостопанската основа на Република Македонија е донесена во 1972 година. проблемот е што Водостопанската основа нема правна важност, но сè уште се користи како референтен документ при планирањето на политиките во Министерството за животна средина и просторно планирање. Дополнително, Водостопанската основа е земена предвид во Просторниот план на Република Македонија 2004 – 2020,

па решенијата во просторниот план се предвидени во согласност со застарен документ од 1972. Ова значи дека нема јасна основа за идните потреби за вода, за техничките и економските решенија за рационално искористување на водите, за заштита на водите од загадување и заштитата од штетно дејство врз водите во согласност со принципите на одржлив развој, како и според долгорочни цели за животната средина и програма на мерки за нивна реализација.

Проблемот се усложнува и со непостоењето на Плановите за управување со подрачјата на речен слив (ПУРС). На територијата на Македонија, со закон се утврдени 4 подрачја на речни слива, кои според целокупната хидрографска единица, можат да се квалификуваат како меѓународни по карактер, бидејќи сите идентификувани подрачја со својот поголем или помал дел лежат на територијата на Македонија и

на територијата на соседна држава. Територијата на државата ја сочинуваат: 1. Сливот на реката Вардар; 2. Сливот на реката Струмица; 3. Сливот на реката Црн Дрим и 4. Сливот на реката Јужна Морава⁵. Во согласност со предните и завршните одредби на Законот за водите, рокот за донесување на ПУРС е 6 години од влегување во сила на законот⁶. Дополнително, во согласност со Законот за водите, водните права (дозволите за користење на водите, дозволите за испуштање во водите) се издаваат врз основа

на планот за соодветното подрачје и претставуваат еден од инструментите за имплементација на планот⁷. Оттаму прашањето, доколку не постои План, врз основа на што се издаваат дозволите и како Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) преку тие дозволи и на каков начин води сметка за одржувањето и подобрувањето на режимот на водите, односно за параметри што ја дефинираат квантитативната и квалитативната состојба на водите на определено место и во определено време (водостојот, протекот, насоката на текот, брзината на водата, пронос на наносот, физичките, хемиските и радиоактивните особини, хидробиолошкиот состав на водите и други параметри)⁸. Ваквата состојба, освен што е основа за арбитражност при издавањето на дозволите, не дава гаранција

дека целите на Законот за заштита, зачувување и подобрување на расположливите водни ресурси преку рационално и одржливо користење ќе бидат постигнати. Ова значи дека во прашање се доведува достапноста на доволно количество квалитетна вода пред сè за пиење, а понатаму и за другите потреби (за земјоделството, индустријата, хидроенергетските потреби, туризмот, пловидбата, рекреација и за други потреби), заштитата и унапредувањето на животната средина и природата, на водните

5. Види член 7 став 2 од Закон за води; Одлука за определување на границите на подрачјата на речните сливови (Сл. Весник на Р. Македонија бр. 107/2012 од 27.08.2012).

6. Согласно извештајот Commission Staff Working Document North Macedonia 2019 Report Brussels, 29.5.2019 SWD(2019) страна 88.

7. Член 66 став 7 од Законот за води : „(7) Плановите за управување со речниот слив се спроведуваат преку издавање дозволи и преку други инструменти определени со овој закон“.

8. Ibid. член 12 став 3

екосистеми и на биолошката разновидност и заштита на здравјето на луѓето, како и намалувањето на штетните испуштања и постепено елиминирање на емисиите на опасни материи и супстанции во водите.

Непостоењето на стратешка и планска документација, покрај наведеното погоре, доведува и до други **потпроблеми** во спроведување на законодавството.

Како што е евидентно од статистичките податоци, комуналните претпријатија испуштаат во природните реципиенти непочистена вода со висок степен на загадувачки материи. Ова значи дека или дозволата врз основа на која вршат испуштање не содржи гранични вредности на емисијата поради непостоење на планските документи, или претпријатијата не се носители на дозвола за испуштање. И во двата случаи, постапувањето е нелегална практика што е спротивна на Законот за водите.

Понатаму, во нашата држава, со стратегиите за развој на енергетиката и обновливите извори на енергија и со студиите за мали хидроелектрични центри, се поттикнува изградба на мали хидроелектрични центри како капацитети за производство на еколошки чиста енергија. Сепак, нивната изградба носи несогледливи последици по биодиверзитетот и доведува до исчезнување на ендемски видови животни и растенија, особено доколку тие се градат во заштитено подрачје. Во согласност со законодавството за животна средина, стратегиите за развој на енергетиката и обновливите извори на енергија се предмет на постапката за стратешка оценка на нивното влијание врз животната средина и врз здравјето на луѓето. Сепак, при имплементацијата на стратешката основа, поради отсуство на референтен стратешки/плански документ од областа на водите, не е јасно како се проценуваат влијанијата врз животната средина што ги предизвикуваат стратегиите за развој на енергетиката и обновливите извори на енергија. Освен тоа, системот за следење на ефектите врз животната средина и врз здравјето на луѓето од спроведувањето на планскиот документ не е функционален, па непредвидените негативни ефекти и преземањето на соодветните дејствија за поправање на состојбата се само формални обврски на хартија.

Во овој контекст, релевантна е и постапката за проценка на влијанијата врз животната средина од определени проекти, во конкретниот случај – проектите за мали хидроелектрани. Имплементацијата на оваа законска обврска, иако обезбедува проценка на влијанието од конкретен проект поединечно, не го проценува кумулативното влијание од повеќе проекти врз ист водотек, односно водно тело. На ваков начин, проектите за мали хидроелектрани сериозно ги менуваат екосистемите на реките, често фрагментирајќи ги коритата и менувајќи ги теченијата, го проблематизираат минималниот еколошки дозволен проток, односно нивото што го загрозува биодиверзитетот и ендемичните видови, се јавува висок степен

на нутритивни, се деградира квалитетот на водата, се менува пејзажот и се намалува количината на вода која приоритетно треба да се користи за друга намена, со што се предизвикуваат бројни сериозни социоекономски проблеми.

Отсуство на подзаконски акти за имплементација на законот за водите

Од вкупно 106 правни основи во Законот за води за донесување подзаконски акти со коишто треба да се обезбеди имплементација на Законот и постигнување на неговите цели, за 52 не се донесени подзаконски акти. Повеќето од нив се однесуваат на целите на животна средина и на граничните вредности на емисии за површински и за подземни води, на заштитните зони, дозволените отстапувања, заштитата од штетните дејства на водите, мониторинг на водите и информативен систем, како и на начинот на водење евиденција и начинот на пресметување единица штетност кај надоместоците. Со тоа, правата и обрските предвидени со Законот за води не можат соодветно да се имплементираат.

Водоснабдување и пристап до јавен систем за водоснабдување

Снабдувањето на населението со квалитетна вода за пиење е важен приоритет на секоја држава. Со пописот на населението, домаќинствата и становите, како статистичко истражување кое ја опфаќа целата популација, редовно се собираат и податоци за начинот на којшто домаќинствата се снабдуваат со вода за пиење, како и за опременоста на станбените единици со соодветни инсталации за снабдување со вода за пиење. И покрај податокот дека 88,9 проценти од вкупниот број индивидуални домаќинства се снабдуваат со вода за пиење од јавен водовод, што претставува висок статистички показател, самиот факт дека на почетокот од 21 век, во срцето на Европа, сè уште дел од домаќинствата пијат вода која, ниту биолошки ниту хемиски, не е проверена претставува показател којшто треба да загрижува. Ниту фактот дека поголемиот број од домаќинствата кои не се снабдуваат со вода за пиење од јавен водовод се концентрирани претежно во ретко населени рурални населби – не може да биде оправдување за недоволната грижа на државата, во секој стан, до секое домаќинство да се донесе квалитетна вода за пиење⁹. Во некои општини, поради недостиг на вода за пиење, постојат заостанати или

9. Статистика на животна средина 2019, Државен завод за статистика, стр. 66, публикацијата е достапна на <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/ZivotnaSredina2019.pdf>

новоиздупчени бунари што се користат за пиење, посебно во зоните на неурбанизирани и стари населби. Овие води не се контролирани и нема податоци за безбедноста и критериумите за квалитет, особено од микробиолошки и хемиски аспект. Ваквиот податок укажува дека 11,1 процент од вкупниот број на индивидуални домаќинства немаат пристап до вода за пиење. На ниво на Републиката, постојат значајни разлики во постојната покриеност на услугите за водоснабдување по региони. Највисока

10. Во согласност со Правилникот за безбедност на вода за пиење („Сл. весник на РМ» бр.57/04), како и европските директиви од оваа област, дефинирана е потребата од вода на 150лит//човек.

11. Меѓународниот пакт за граѓански и политички права и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права имплицитно го признаваат правото на вода. Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, донесен на 16 декември 1966 година, стапи во сила 23 март 1976 година, G.A Res. 2200A (XXI), Документ на ООН А / 6316 (1966), 993 UNTS; Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права, донесен на 16 декември 1966 година, на сила 3 јануари 1976 година, G. A. Res. 2200A (XXI), документ на ООН. А / 6316 (1966), 993 UNTS;

покриеност со редовно управување и следење – централизирано снабдување е забележано во Скопскиот регион (околу 91 процент), додека најниска покриеност е регистрирана во Полошкиот, Североисточниот и Југозападниот регион (66 до 75 проценти). Уживање на човековото право на вода е неопходно за водење живот човечки и достоинствено. Пристапот до вода е *conditio sine qua non* за правото на живот, за правото на адекватен животен стандард и за правото на здравје. Обезбедувањето пристап до вода за сите луѓе не е само прашање на достапност на водните ресурси¹⁰, технологија и инфраструктура, туку е и прашање за приоритети, решавање на сиромаштијата и нееднаквоста и решавање на социјалната нерамнотежа¹¹. Во согласност со Законот за води, јавното водоснабдување на населението е снабдување со вода за пиење на повеќе од пет домаќинства, односно на повеќе од 20 жители, снабдување од сопствени објекти на претпријатија и други правни лица кои произведуваат и/или вршат промет на храна и пијалаци и снабдување на јавни објекти. Обврската за преземањето на потребните мерки за развивање и одржување ефикасен и економичен систем за водоснабдување со вода за пиење во доволни количини и според барањата до сите законски корисници е обврска на локалната самоуправа определена со член 185 од Законот за водите.

Загадувањето на водите преку нелегални емисии во водите

Загадувањето на водите е резултат на навлегувањето опасни материи, супстанции, отровни или загадувачки материи и отпад во водните тела. Испуштањето индустриски и земјоделски течен отпад, урбани отпадни води, како и отпадни масла во канализацијата, во површинските или подземните води, тела или во системите за одводнување доведува до загадување на водите.

Според Законот за води, урбаните отпадни води и индустриските отпадни води треба соодветно да се третираат пред испуштањето во

реципиентот (река или отворен канал). Доколку испустот се врши во река или отворен канал како реципиент, тој мора да ги задоволи критериумите за испуст во согласност со категоризацијата на водотеците пропишани со Уредбата за класификација на водите, односно Уредбата за категоризација на водотеците (Сл. весник на РМ бр. 18/99), односно со Уредбата за класификација на површинските води (Сл. весник на РМ бр. 99/16). Секое испуштање индустриски отпадни води треба да се врши под услови и на начин определен со дозволата за испуштање, односно со интегрираната еколошка дозвола во согласност со Законот за животна средина (Сл. весник на РМ бр. 50/05).

Според статистичките податоци¹², во Македонија испуштањето на отпадните води од индустријата и рударството, врз кои по употребата не е извршен никаков третман, се врши во одреден реципиент.

12. Статистика на животна средина 2019, стр. 77

Како реципиенти на отпадните води се јавуваат: почвата, канализацијата, водотеците, акумулациите и езерата. Во 2017 година, од вкупно испуштените непречистени отпадни води од индустријата и рударството, 0,3 проценти се испуштени во канализација, а 99,7 проценти во водотеци. Во 2017 година, во езерата не се евидентирани испуштања на непречистени отпадни води од индустријата и рударството. Од податоците на Заводот за статистика на животната средина, се забележуваат високи концентрации на загадувачки материи¹³.

13. Статистика на животна средина 2019, стр. 69-74

Во Македонија се пречистуваат само околу 3-4 проценти од вкупното количество отпадни води од рударството и индустријата. Овој индикатор ја отсликува состојбата со испуштањето на отпадните води врз кои, по употребата, е извршен третман за пречистување. Тие се пречистени на одреден начин (механички, хемиски, биолошки или комбинирано) и како такви, се испуштаат во некој реципиент, најчесто јавната канализација. Вкупното количество непречистени отпадни води во 2018 година се намалило за 10,6 проценти во однос на претходната година. Најмногу отпадни води биле испуштени во водотеци, од нив 41,7 проценти непречистени и 20,8 проценти пречистени отпадни води.

Важно е да се истакне дека пречистувањето на отпадните води е во голема зависност од техничката исправност на постројките за таа намена, а изградбата на нови постројки нема позначителна тенденција на пораст. Најголемиот дел од постојните канализациски системи се во лоша состојба. Изградениот колектор и пречистителна станица во два града се во лоша состојба и, поради нередовно одржување и дефекти, честопати не работат¹⁴. Други шест помали општини имаат постари пречистителни станици кои функционираат со тешкотии

14 Охрид и Струга.

поради застареност и недостиг од средства за одржување¹⁵.

15. Кратово, Лозово, Ресен, Градско, Македонски Брод, Дојран.

16. Куманово и Берово.

17. Струмица, Кичево, Прилеп, Гевгелија и Радовиш, Ibid. страна 53. Во Гостивар, Винаца, Крушево и Дебрца нема пречистување. Конечен извештај за извршена ревизија на успешност „Ефективност од политиките, мерките и активностите при доделување на водно право, 02 218 03 65 Државен завод за ревизија, Скопје, февруари 2019, стр. 53

18. Конечен извештај за извршена ревизија на успешност „Ефективност од политиките, мерките и активностите при доделување на водно право, 02 218 03 65 Државен завод за ревизија, Скопје, февруари 2019, стр. 7, достапен на интернет-страница. https://dzt.mk/Uploads/65_RU_Dodeluvanje_vodno_pravo_2019_KOMPLET_REDUCE.pdf

19. Закон за водите (2008) Член 78 (2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да обезбеди дека издадената дозвола е во согласност со постојните критериуми за квалитет на водата и целите на животната средина, утврдени со овој закон и друг пропис.

20. Ibid. Член 113 и член 114

21. Ibid. Член 115, 116 и 117

22. Конечен извештај за извршена ревизија на успешност „Ефективност од политиките мерките и активностите при доделување на водно право(2019), стр. 7

23. Ibid. Член 254

24. Конечен извештај за извршена ревизија на успешност „Ефективност од политиките, мерките и активностите при доделување на водно право (2019), стр. 7

Функционални пречистителни станици за отпадни води, заклучно со 2017 година, има во два града¹⁶, нови се изградени во пет¹⁷ и пуштени во употреба во 2018¹⁸. Министерството за животна средина¹⁹, Министерството за транспорт и врски и Градот Скопје и општините²⁰ се должни да вршат надзор и да обезбедат ефлуентите (испуштањата) од индустриските отпадни води и од урбаните отпадни води на нивно подрачје коишто влегуваат во системите за собирање и прочистување на урбаните отпадни води да бидат подложни на третман²¹. Секое испуштање треба да ги задоволи критериумите (граничните вредности за емисија за параметрите, како и целите за секое водно тело). Носителите на дозволата за испуштање во согласност со законот треба да плаќаат надоместок за испуштање, на посебна уплатна сметка во рамките на трезорската сметка, а средствата собрани по таа основа треба да се користат наменски за 1) подготовка и организирање на спроведувањето на програмата на мерки за заштита на водите од загадување; 2) мониторинг и утврдување на состојбата со квантитетот и квалитетот на водите и мониторинг на безбедноста на водата за консумирање од страна на човекот и 3) воспоставување и одржување заштитни зони од овој закон и изградба и одржување на објекти за заштита на водите од загадување. Повеќе од половина не вршат или делумно вршат уплата на пресметаниот надоместок за користење вода²².

Во преодните и завршните одредби на Законот²³, предвиден е рок од една година за обезбедување дозвола за испуштање. МЖСПП нема евиденција и прецизни податоци за бројот на барања за испуштање во вода и издадени дозволи. Од примени 138 барања за дозволи за водно право, позитивно се решени 46 проценти, отфрлени 17 проценти, а нерешени се останатите 36 проценти. Од вкупно 36 јавни претпријатија кои вршат собирање, одведување и/или прочистување на отпадни води, само 4 се носители на дозвола, но податоците за дозволи/решенијата не се јавно објавени на веб-страницата на МЖСПП. Општините коишто имаат нови пречистителни станици пуштени во работа до 2018 немаат дозвола²⁴.

Како што е евидентно, ваквите нелегални испуштања без дозвола се спротивни на Законот за води и на Законот за животна средина. Во Законот за води, експлицитно во неколку одредби се наведува забрана за директно испуштање во подземните води, како и испуштање

25. Ibid. Член 6 став (4) „Се забранува секако испуштање на отпадни води, материји и супстанции во водите освен под услови, на начин и во постапка определени со овој закон“; член 14 (3) „Секој корисник на површинските или подземните води е должен при испуштањето на искористените води да не предизвика штетни дејства врз водите и врз другите медиуми и области на животната средина“; член 23 (1) Заради остварување на јавниот интерес при користењето на водите, како и заради остварувањето на правата и обврските на правните и на физичките лица да користат или испуштаат води, правото на користење на водите од водните тела и правото на испуштање во водните тела, се доделува водно право на правните и на физичките лица (во натамошниот текст: водно право) под услови и на начин утврдени со овој закон; Член 77 (1) Секое дејствие или активност со коешто се загадуваат водите или се испуштаат отпадни води или непреземање на дејствие со коешто се овозможува загадување на водите или испуштање на отпадни води е забрането; член 78 (1) Секое испуштање во водите, крајбрежното земјиште и водните живеалишта се врши врз основа на дозвола согласно со критериумите за квалитет на водата и целите на животната средина утврдени со овој закон и друг пропис. Член 79 (1) Правните и физичките лица, вклучувајќи ги и органите на државната управа, општините, општините во градот Скопје и градот Скопје можат да испуштаат отпадни води или да испуштаат или фрлаат материји и супстанции во реципиентите само по претходно прибавена дозвола за испуштање во водите (во натамошниот текст: дозвола за испуштање), под услови и на начин утврдени со овој закон; член 110 (1)

Испуштање на ефлуент од индустриски и земјоделски течен отпад и урбани отпадни води, како и отпадни масла (во натамошниот текст: отпадни води) во канализација или во систем за одводнување, во површински или подземни водни тела, како и во крајбрежни земјишта и водни живеалишта, се забранува освен врз основа на дозвола

во површинските води. Во вториов случај, испуштање е можно по исклучок, само врз основа на дозвола и исполнување на критериумите.²⁵

Локални, рурални системи за водоснабдување и безбедност на водата

На територијата на државата, 10 проценти од населението се снабдува со вода за пиење и други потреби на домаќинството преку локални, рурални системи за водоснабдување, со кои управуваат локалните заедници, а дополнителни 11 проценти имаат сопствено, индивидуално водоснабдување. Помалите водоводни системи што се изградени во приградските населби се претежно изградени од самите жители по пат на самопридонес или во комбинација со донации и тие се сè уште во функција за водоснабдување на месното население. Водоснабдувањето преку ваквите системи варира и во однос на квалитетот, и во однос на квантитетот на водата. Месните заедници, односно урбаните заедници во државата, немаат статус на правни лица, па управувањето со системот за водоснабдување го вршат на неформален начин. Од извршените санитарно-хигиенски увиди на здравствената исправност на водата за пиење од ваквите системи за водоснабдување, 27 проценти од примероците биле неисправни од аспект на физичко-хемиските параметри за безбедност на водата, а 28,6 проценти биле неисправни од аспект на микробиолошките параметри²⁶. Во Законот за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води²⁷ е предвидено отстапувањето на овие системи кон јавните претпријатија, што се врши со договор²⁸. Овие водоснабдителни системи се изградени со средства на граѓани, домашни и странски донатори или други корисници, па затоа постои и отпор кај месното население за отстапување. Истовремено, не постои интерес за преземање на системите кај јавните претпријатија поради нивната застареност и високите трошоци за одржување, реконструкција и водоснабдување.

Според Законот за води, секое снабдување со вода за пиење на повеќе од пет домаќинства, односно на повеќе од 20 жители, снабдување од сопствени објекти на претпријатијата и други правни лица кои произведуваат и/или вршат

од членот 79 на овој закон; член 111 (1) Со цел за заштита на подземните води се забранува секое директно испуштање на приоритетни материи и супстанции и загадувачки материи и супстанции во подземните води, итн.

26. Конечен извештај за извршена ревизија на успешност „Ефективност од политиките мерките и активностите при доделување на водно право (2019)“, стр. 9

27. Законот за снабдување со вода за пиење и собирање на отпадни води (Службен весник на РМ бр. 68 / 04, 28/06, 103/08, 17/11, 54/11, 163/13, 10/15, 147 / 15, 31/16);

28. Член 32 од Законот за водоснабдување и одведување и третман на отпадни води

29. Закон за комуналните дејности (Службен весник на РМ бр.95/12, 16/13, 42/14, 44/15 и 147/15)

промет на храна и пијалаци и снабдување на јавни објекти (воспитно-образовни установи, здравствени установи, правни лица од областа на туристичко-угостителската дејност, сообраќајот и друго) се смета за јавно водоснабдување. Законот предвидува дека правните и физичките лица кои црпат/зафаќаат вода за јавно водоснабдување треба да обезбедат дозвола за користење вода (црпење/зафаќање). Дополнително, постои обврска за здравствена исправност и исполнување на минималните вредности и стандарди и параметрите за безбедност на водата во однос на микробиолошки параметри, физичко- хемиски параметри, радиолошки параметри и биолошки индикатори (фито и зоопланктон) за водоснабдување со вода од површински и подземни води и одредени бунари. Законот е дециден дека овие дејности и услуги од јавен интерес ќе се извршуваат од правни лица основани од Владата на Република Македонија или со одлука на советот на општините, на општините

во Град Скопје, односно Советот на Град Скопје, во согласност со нивните надлежности утврдени со овој или друг закон, на начин и во постапка утврдена со закон. Притоа, дејностите и услугите можат да ги вршат и други правни лица, на начин и во постапка утврдена со закон, упатувајќи на закон за концесии и јавно- приватно партнерство, каде што е уреден начинот на којшто приватните лица ја преземаат обврската да обезбедат јавна услуга за крајните корисници во области од надлежност на државата/единиците за локална самоуправа (ЕЛС). Слични одредби содржи и законот за комунална дејност (изградба на водоснабдителен систем, обработка и снабдување со вода за пиење, под што се подразбира зафаќање, обработка и дистрибуција на вода преку водоснабдителниот систем, се смета за комунална дејност²⁹). Комуналната дејност, како дејност од јавен интерес, е во надлежност на државата и ЕЛС и правните лица кои ги основаат. Други правни лица можат да вршат дејност само доколку се регистрирани за вршење на соодветната комунална дејност и имаат дозвола за вршење на комуналната дејност во согласност со законот. Комуналната дејност се врши во согласност со посебниот закон и комуналниот ред на општината, а објектите за комунална структура, во согласност со законот, се утврдуваат како добра од јавен интерес. Исто така, во Законот за водоснабдување и одведување и третман на отпадни води, снабдувањето со вода за пиење, како и одведувањето на урбани отпадни води се дејности од јавен интерес, а дејностите се вршат преку водоснабдителен систем, односно канализациски систем со којшто задолжително управува давател на услугата. Давател на услуга може

да биде исклучиво јавно претпријатие основано од општината, од Град Скопје, од Владата на Република Северна Македонија или правно лице кое ги исполнува условите за вршење на дејноста пропишани со закон и во кое доминантен капитал има општината, Град Скопје или државата.

Злоупотреба на дозволите за вадење песок, чакал и камен и непостоење мерки за заштита од нелегален ископ

Вадењето песок, чакал и камен од коритата и бреговите на водотеците е мерка за уредување и одржување на површинските води³⁰. За вадењето песок, чакал и камен од коритата и бреговите на водотеците, езерата и акумулациите, заради подобрување на режимот на водите, се надлежни водостопанствата на подрачјето на своето дејствување, а единиците на локалната самоуправа се надлежни на подрачјата каде што не се основани. Во Законот за води постои општа забрана да се вади чакал, песок и камен од корита и бреговите на површински водни тела (водотеци и езера и акумулации), со што се влошува постојниот режим на водите, се предизвикуваат процеси на ерозија и се ограничува или оневозможува користењето на водите. Ваквата забрана е мерка за заштита и одржување на природните и уредените речни корита и бреговите на водотеците, езерата и акумулациите. Забрана за вадење земја, песок, чакал и камен е исто така мерка за заштита на ерозивните подрачја³¹. Сепак, по исклучок, вадењето е можно како мерка на уредување врз основа на дозвола или во согласност со условите во таа дозвола. Дозволата ја издава Министерството за животната средина и просторно планирање. Со дозволата се утврдува локацијата, количеството, начинот, времето, предметите и средствата за вадење, товарење и транспорт на песок, чакал и камен, и таа се евидентира во водната книга. Во подрачјето на речниот слив на реката Вардар, којшто опфаќа повеќе од 80 проценти од расположливите водни ресурси на територија на Македонија, во периодот до 2017 година се издадени 66 дозволи/водостопански согласности.

Уредувањето и одржувањето на површинските води со вадење песок, чакал и камен е логично само доколку претходно субјектот којшто е задолжен за уредувањето во согласност со закон донел програма за заштита од штетно дејство врз водите и оперативен план за заштита и одбрана од поплави. Со овие документи, субјектот којшто е задолжен за уредување на коритата на водотеците и бреговите на површинските води треба да ги определи ерозивните подрачја, подрачјата што се загрозени од ерозија и нивните граници. Исто така, со програмата и оператив-

30. Член 142 од законот за водите

31. Член 131 и член 136

ниот план, треба вадењето песок, чакал и камен од површинските води да биде утврдено како мерка за заштита од штетно дејство, од ерозија и уредување на пороите. Овие законски обврски не се исполнети, па издавањето на дозволите не е во согласност со законот и доведува до заклучок дека локациите каде што треба да се вади песок, чакал и камен од површинските води не се плански и наменети за постигнување на целите на регулација и одржување на коритата.

Оттаму, активностите за вадење песок, чакал и камен не овозможува заштита и подобрување на режимот на водите. Најголем дел од извадениот материјал се користи за продажба, додека минимален дел за уредување на речните корита³². Притоа, мерки за заштита од нелегален ископ не се воспоставени. Ова доведува до уништување на речните

корита (посебно на реката Вардар и нејзините притоки, во подрачјето на тетовско Желино, селото Сиричино; на Црна Река (Росоман, селата Манастирец, Трстеник, Сирково); на реката Брегалница во штипско Карбинци, Пчиња во Горно Коњари). Ваквата нелегална експлоатација ги поддржува ерозивните процеси и доведува до појава на поплави, со тоа загрозувајќи го здравјето и имотот на населението.

32. Констатацијата е експлицитно содржана во Конечен извештај за извршена ревизија на успешност „Ефективност од политиките, мерките и активностите при експлоатација на чакал и песок од Вардарскиот речен слив“, 02 2018 00 02 Државен завод за ревизија, Скопје, февруари 2019, достапен на интернет-страница https://dzt.mk/Uploads/64_RU_Eksploatacija_chakal_pesok_od_vardarskiot_recen_sliv_2019_KOMPLET_REDUCE.pdf

3.

Алтернативни решенија на јавната политика – програма за одржливо управување со водите во Република Северна Македонија

Мерка 1:

Ревидирање на Националната стратегија за води (2011 – 2041)

Мерка 2:

Воспоставување оперативен мониторинг за подрачја на речен слив

Мерка 3:

Утврдување на целите на животна средина и усвојување програма на мерки за постигнување на целите

Мерка 4:

Донесување на плановите за управување со подрачјата на речен слив

Мерка 5:

Донесување на подзаконските акти

Мерка 6:

Донесување програма за водоснабдување на населението со јавен водоснабдителен систем

Мерка 7:

Создавање катастар на корисници и загадувачи на вода, евидентирање субјекти кои користат/испуштаат во водата без дозвола и санкционирање

Мерка 8:

Легализација на водоснабдувањето кое се врши преку локални, рурални системи за водоснабдување

Мерка 9:

Ревидирање на законот за води и подзаконските акти во однос на издавање на дозволи/согласности за вадење песок, чакал и камен од коритата и од бреговите на површинските води

Мерка 1: Ревидирање на Националната стратегија за води (2011 – 2041)

Опис на мерката:	Со Националната стратегија за води треба да се определи долгорочната политика за интегрирано управување и одржлив развој на водите преку задоволување на потребите на сите корисници со квалитетна вода во доволни количества, рационално и економично користење на водите, заштита на водите од загадување и контрола на загадувањето, заштита и подобрување на крајбрежното земјиште и водните живеалишта и заштита и ублажување на последиците од штетното дејство врз водите и недостигот од вода. Во стратегијата треба да се предвидат технички и економски решенија за рационално искористување на водите, за заштита на водите од загадување и за заштита од штетно дејство на водите како и временски план за нивна реализација.
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	Нема јасна основа за идните потреби за вода, техничките и економски решенија за рационално искористување на водите, заштита на водите од загадување и заштита од штетно дејство врз водите во согласност со принципите на одржлив развој, како и долгорочни цели за животната средина и програма на мерки за нивна реализација; Просторниот план не ги зема предвид целите на одржливиот развој на водните ресурси.
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	Утврдување долгорочни цели за животната средина и програма на мерки за нивна реализација.
Квантитативни:	/
Квалитативни:	Утврдување долгорочни цели за животната средина и програма на мерки за нивна реализација.
Непосредно одговорни институции:	МЖСПП, Влада на РСМ, Собрание на РСМ
Временска рамка:	2020 – 2022

Индикативен буџет:	1. Експертска работа:	53.100 евра
	2. Промоција на стратегијата/кампања за подигнување на јавната свест:	45.000 евра
	Вкупно:	98.100 евра
*Воспоставувањето на оперативен мониторинг на подрачја на речните сливови со:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подготовка на програма за мониторинг на водните тела, површински и подземни 2. Воспоставување оперативен мониторинг; ќе има дополнителни финансиски импликации за лаборатории и опрема што треба да се пресметаат во зависност од утврдените потреби со самите програми. 	
Територијален импакт:	Територија на Република Северна Македонија	

Мерка 2:

Воспоставување оперативен мониторинг на подрачја на речен слив

Опис на мерката:	Подготовка на програма за мониторинг на површински и подземни водните тела и воспоставување оперативен мониторинг	
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	Мониторингот се врши од страна на Управата за хидро-метеоролошки работи (УХМР) на квалитетот и квантитетот на водите во рамки на хидролошката мрежа за мониторинг, но во согласност со Законот за хидрометеоролошки работи, така што не се мерат сите параметри за квалитет во согласност со Законот за водите, нема континуиран оперативен мониторинг на приоритетни супстанции; Хидробиолошки завод/Природно-математички факултет вршат мониторинг на проектна основа, Институт за јавно здравје врши мониторинг на водите за пиење и за капење.	
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	Идентификација и приказ на значителните притисоци и влијанија врз состојбата на површинските и подземните води предизвикани од човековите активности; информации и картографски прикази на регистрираните заштитни зони; информации и картографски прикази за активностите за мониторинг на состојбата на водите и програмите за мониторинг; листа на цели на животната средина за секое водно тело во речниот слив, вклучувајќи ги информациите за отстапувањата, означувањето на вештачките и силно изменетите површински води.	
Квантитативни:	Донесување и оперативност на 4 мониторинг програми за секое подрачје на речен слив.	
Квалитативни:	Утврдување на квалитетот на сите води на територија на државата. Воспоставување основ за утврдување на целите на животна средина за секое водно тело по типологија.	
Непосредно одговорни институции:	МЖСПП, УХМР, ХБЗ, ИЈЗ, Влада на РСМ	
Временска рамка:	2020 – 2021	
Индикативен буџет:	1. Експертска работа:	106.200 евра
	2. Теренски трошоци за испитување на квалитетот на водата:	3.667 евра
	Вкупно:	109.867 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Мерка 3:

Утврдување цели на животната средина и усвојување програма на мерки за постигнување на целите

Опис на мерката:	<p>Еколошката состојба се определува во согласност со биолошките, хидроморфолошките и физичко-хемиските квалитативни елементи. Референтната точка се биолошките параметри на води кои претрпеле минимално човеково влијание. Во согласност со ова, еколошката состојба може да биде висока, добра, средна, ниска или лоша, во зависност од тоа колку влијание имале луѓето врз квалитетот на водата. Добрата хемиска состојба, пак, се постигнува кога во одредено водно тело нема концентрации на загадувачки материји, со што би се надминале стандардите за квалитет на животната средина. Добрата хемиска состојба се постигнува со прогресивно намалување на загадувањето на водните тела, особено од опасни материји. Управувањето, пак, со подземните води треба да обезбеди постигнување добра квантитативна и хемиска состојба. За подземните води важат поинакви стандарди. Добрата квантитативна состојба е исполнета кога црпењето на подземни води е помало од природното повторно полнење и кога постои доволно вода за копнените екосистеми што се зависни од подземните води. Добрата хемиска состојба, пак, се постигнува кога се исполнети постоечките гранични вредности, со тоа нивната содржина нема значително негативно влијание. Глобалната цел е да се има план – којшто, всушност, претставува акциски план и преглед на посакуваните квалитети на водите и на распределбите на водата за користење. Планот исто така објаснува како да се постигнат и да се менаџираат овие цели. Треба да им се овозможи и на администрацијата и на јавноста да ги консултираат овие планови и на тој начин да се информираат за целите на планот и за средствата за нивно остварување.</p>
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	Цели на животната средина за водните тела не се утврдени. Нема програма на мерки за постигнување на целите.
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	Определување на водните тела. Утврдување цели на животната средина и усвојување програма на мерки за постигнување на целите за сите води/водни тела.
Квантитативни:	Утврдување цели на животната средина и усвојување програма на мерки за постигнување на целите за сите води во секое од четирите подрачја на речен слив. Постигнување или зачувување „добра состојба“ кај сите води, т.е. подземните, површинските води.

Квалитативни:	<p>Зацртување на целите во врска со квалитетот на водата за секое поединечно водно тело во рамките на соодветниот речен слив.</p> <p>Постигнување добра еколошка состојба на водните тела и водните екосистеми, како и на екосистемите зависни од вода и добра хемиска состојба и добар еколошки потенцијал на водата кај вештачките езера и значително изменетите водни тела.</p> <p>Секое користење на водите и испуштање во водите, крајбрежното земјиште и водните живеалишта се врши врз основа на дозвола во согласност со критериумите за квалитет на водата и целите на животната средина</p>	
Непосредно одговорни институции:	МЖСПП, Влада на РСМ	
Временска рамка:	2021 – 2022	
Индикативен буџет	1. Експертска работа:	26.550 евра
	Вкупно:	26.550 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Мерка 4:

Донесување планови за управување со подрачјата на речен слив

Опис на мерката:	Донесување планови за управување со подрачјата на речен слив (ПУРС). На територијата на Македонија со законот се утврдени 4 подрачја на речни сливови, коишто според целокупната хидрографска единица можат да се квалификуваат како меѓународни по карактер, и тоа: 1. Сливот на реката Вардар; 2. Сливот на реката Струмица; 3. Сливот на реката Црн Дрим и 4. Сливот на реката Јужна Морава.
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	Подготовката на ПУРС се одвива со меѓународна помош. Досега целосно се подготвени, но не и усвоени Плановите за управување со сливот на реката Струмица; Планот за управување со дел од слив на реката Вардар, потслив Брегалница, Планот за управување со дел од слив на реката Црн Дрим, потслив на Преспанско Езеро и потслив на Охридско Езеро.
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	Донесување план за управување со секое подрачје на речен слив. Документот треба да содржи опис на карактеристиките на речниот слив; идентификација и приказ на значителните притисоци и влијанија врз состојбата на површинските и подземните води предизвикани од човековите активности; информации и картографски прикази на регистрираните заштитни зони; информации и картографски прикази за активностите за мониторинг на состојбата на водите и програмите за мониторинг; листа на цели на животната средина за секое водно тело во речниот слив, вклучувајќи ги информациите за отстапувањата, означувањето на вештачките и силно изменетите површински води. Информациите ги содржат планираните и преземените мерки заради подобрување на квалитетот на водите и постигнување на целите на животната средина; економска анализа за користењето на водите, вклучувајќи и извештај за примената на начелото 'корисникот плаќа'; програма на мерки заради постигнување на целите на животната средина; подетални програми и планови за управување со водите на речните сливови и потсливовите; програма за заштита од штетно дејство на водите и основните мерки за заштита од поплави; опис на активностите и резултатите од учеството на јавноста при подготвување на планот; листа на органи и институции надлежни за водите во речниот слив; начин на којшто информациите и документите во врска со изработката и имплементацијата на планот се достапни за јавноста; остварување на обврските преземени со меѓународни договори што се однесуваат на управувањето со водите ратификувани од Република Северна Македонија
Квантитативни:	Донесување на 4 планови, и тоа: 1. Сливот на реката Вардар; 2. Сливот на реката Струмица; 3. Сливот на реката Црн Дрим и 4. Сливот на реката Јужна Морава.

Квалитативни:	<p>Зацртување на целите во врска со квалитетот на водата за секое поединечно водно тело во рамките на соодветниот речен слив.</p> <p>Постигнување или зачувување „добра состојба“ кај сите води, т.е. подземните, површинските води.</p> <p>Постигнување добра еколошка состојба на водните тела и водните екосистеми, како и на екосистемите зависни од вода и добра хемиска состојба и добар еколошки потенцијал на водата кај вештачките езера и значително изменетите водни тела.</p> <p>Секое користење на водите и испуштање во водите, во крајбрежното земјиште и во водните живеалишта се врши врз основа на дозвола во согласност со критериумите за квалитет на водата и целите на животната средина</p>	
Непосредно одговорни институции:	МЖСПП, Влада на РСМ	
Временска рамка:	2021 – 2022	
Индикативен буџет:	1. Експертска работа:	141.600 евра
	2. Организирање 4 јавни дебати заради вклучување на експертската јавност во изработка на планот:	20.000 евра
	Вкупно:	161.600 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Мерка 5: Донесување на подзаконските акти

Опис на мерката:	Донесување на подзаконските акти за кои постои правна основа од Законот за водите	
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	Од вкупно 106 правни основи во Законот за води за донесување на подзаконски акти со кои треба да се обезбеди имплементација на Законот и постигнување на неговите цели, за 52 не се донесени подзаконски акти. Повеќето од нив се однесуваат на целите на животна средина и граничните вредности на емисии за површински и за подземни води, заштитните зони, дозволените отстапувања, заштита од штетните дејства на водите, мониторинг на водите и информативен систем, како и начинот на водење евиденција и начин на пресметување на единица штетност кај надоместоците. Со тоа, правата и обврските предвидени со Законот за води не можат соодветно да се имплементираат.	
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	Имплементација на Законот за води во поглед на заштита на водите: на целите на животна средина и граничните вредности на емисии за површински и за подземни води, заштитните зони, дозволените отстапувања, заштита од штетните дејства на водите, мониторинг на водите, информативен систем, водење евиденција и начин на пресметување на единица штетност кај надоместоците.	
Квантитативни:	Донесени подзаконски акти за 52 правни основи од Законот за водите.	
Квалитативни:	Исполнување на целите на законот	
Непосредно одговорни институции:	МЖСПП, Влада на РСМ	
Временска рамка:	2020 ` 2021	
Индикативен буџет:	1. Експертска работа:	47.700 евра
	Вкупно:	47.700 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Мерка 6:

Донесување програма за водоснабдување на населението со јавен водоснабдителен систем

Опис на мерката:	Преземањето на потребните мерки за развивање и одржување ефикасен и економичен систем за водоснабдување со вода за пиење во доволни количини и според барањата до сите законски корисници.
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	11,1 проценти од вкупниот број на индивидуални домаќинства немаат пристап до вода за пиење. На ниво на државата постојат значајни разлики во постојната покриеност на услугите за водоснабдување по региони. Највисока покриеност со редовно управување и следење – централизирано снабдување е забележано во Скопскиот Регион (околу 91 процент), додека најниска покриеност е регистрирана во Полошкиот, Североисточниот и Југозападниот Регион (66 до 75 проценти).
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	Снабдување со вода за пиење од јавен водовод на сите индивидуални домаќинства на територија на државата
Квантитативни:	Број на домаќинства кои се снабдуваат од јавен систем за водоснабдување.
Квалитативни:	Уживање на човеково право на вода е неопходно за водење живот во човечко достоинство. Поголем број домаќинства во ретко населени рурални населби кои со вода за пиење се снабдуваат од јавен водовод. Безбедна и здравствено исправна вода за пиење и потреби на домаќинство во доволно количини.
Непосредно одговорни институции:	Локална самоуправа
Временска рамка:	2021 – 2023

Индикативен буџет:	1. Експертска работа:	53.100 евра
	2. Јавна дебата за програмата:	10.000 евра
	3. Методологија за изработка на општински програми:	21.150 евра
	4. Изработка на општински програми за водоснабдување:	38.500 евра
	Вкупно:	122.750 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Мерка 7:

Создавање катастар на корисници и загадувачи на вода, евидентирање на субјекти кои користат/испуштаат во вода без дозвола и санкционирање

Опис на мерката:	Создавање катастар на корисници и загадувачи на вода, евидентирање на субјекти кои користат/испуштаат во вода без дозвола и санкционирање.
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	<p>Испуштањето на отпадните води од индустријата и рударството, врз кои по употребата не е извршен никаков третман се врши во одреден реципиент. Како реципиенти на отпадните води се јавуваат: почвата, канализацијата, водотеците, акумулациите и езерата. Во 2017 година, од вкупно испуштените непречистени отпадни води од индустријата и рударството, 0., проценти се испуштени во канализација, а 99,7 проценти во водотеци. Јавните комунални претпријатија испуштаат во реципиентите непрочистени комунални отпадни води.</p> <p>Низок е процентот на издадени дозволи за користење води за определена намена, како и процентот на издадени дозволи за испуштање во реципиенти.</p>
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	<p>Секое користење на водата се врши врз основа на дозвола и на начин за намената и услови утврдени во дозволата.</p> <p>Секое испуштање во водата се врши врз основа на дозвола и на начин за намената и услови утврдени во дозволата.</p> <p>Секое испуштање ги задоволува критериумите (граничните вредности за емисија за параметрите како и целите за секое водно тело).</p> <p>Носителите на дозволата за користење/испуштање во согласност со законот плаќаат надоместок за користење/испуштање во вода.</p> <p>Средствата собрани во државниот буџет се користат за намената утврдена со законот.</p>
Квантитативни:	<p>Број на издадени дозволи за користење вода.</p> <p>Број на издадени дозволи за испуштање во вода.</p>
Квалитативни:	<p>Имплементација на Плановите за управување со подрачјата на речни сливови.</p> <p>Остварување на целите на животна средина за секое водно тело/крајбрежно живеалиште/заштитена зона.</p> <p>Намалување на емисиите на загадувачки материји во водите.</p>

Непосредно одговорни институции:	МЖСПП, Државен инспекторат за животна средина – водостопански инспектор	
Временска рамка:	2021 – 2022	
Индикативен буџет:	1. Ангажирање компанија(и) за собирање податоци за загадувачи на води и изработка на софтверско решение за катастар на загадувачи:	350.000 евра
	2. Експертска работа:	6.750 евра
	3. Одржување на софтвер (годишно):	60.000 евра
	4. Јавна промоција на катастарот на загадувачи:	5.000 евра
	Вкупно:	381.750 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Мерка 8:

Легализација на водоснабдувањето кое се врши преку локални, рурални системи за водоснабдување

Опис на мерката:	Легализација на водоснабдувањето кое се врши преку локални, рурални системи за водоснабдување и обезбедување на безбедност на водата која се водоснабдува преку таквите системи.
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	На територија на државата, 10 проценти од населението се снабдува со вода за пиење и други потреби на домаќинството преку локални, рурални системи за водоснабдување со коишто управуваат локалните заедници, а дополнителни 11 проценти имаат сопствено, индивидуално водоснабдување. Помалите водоводни системи што се изградени во приградските населби се претежно изградени од самите жители по пат на самопридонес или во комбинација со донации и тие се сè уште во функција за водоснабдување на месното население. Водоснабдувањето преку ваквите системи варира и во однос на квалитетот, и во однос на квантитетот на водата. Месните заедници односно урбаните заедници во државата немаат статус на правни лица, па управувањето со системот за водоснабдување го вршат на неформален начин. Од извршените санитарно хигиенски увиди на здравствената исправност на водата за пиење од ваквите системи за водоснабдување 27 проценти од примероците биле неисправни од аспект на физичко- хемиските параметри за безбедност на водата, а 28,6 проценти биле неисправни од аспект на микробиолошките параметри.
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	Обезбедување безбедна вода за пиење која се снабдува преку неформалните, локални, рурални системи за водоснабдување. Обезбедување на потребните дозволи за користење на води преку давател на јавната услуга, како што е утврдено со позитивното право. Обезбедување редовен мониторинг на квалитетот на водата за пиење во неформалните системи за водоснабдување.
Квантитативни:	Број на неформални системи чија сопственост/оперативно управување е пренесено на давател на услуга во согласност со закон.
Квалитативни:	Обезбедување безбедност на водата која се доведува преку таквите системи.
Непосредно одговорни институции:	Локална самоуправа, Влада на РСМ
Временска рамка:	2021 – 2022

Индикативен буџет:	1. Ангажирање компанија за собирање податоци:	60.000 евра
	2. Експертска работа:	35.400 евра
	Вкупно:	95.400 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Мерка 9:

Ревидирање на законот за води и подзаконските акти во делот за издавање на дозволи/согласности за вадење песок, чакал и камен од коритата и бреговите на површинските води

Опис на мерката:	Измени и дополнување на Законот за води, донесување подзаконски акти
Клучни наоди (индикатори на постоечка состојба):	Постојат слабости во законската регулатива и во подзаконските акти за одржување и регулирање на површинските води, што доведува до нелегален ископ на материјал. Издавањето на дозволи не е во согласност со законот и доведува до заклучок дека локациите на кои се вади песок, чакал и камен од површинските води не се плански и немаат за цел регулација и одржување на коритата. Активностите за вадење песок, чакал и камен не овозможува заштита и подобрување на режимот на водите. Најголем дел од извадениот материјал се користи за продажба, додека минимален дел за уредување на речните корита. Притоа, мерки за заштита од нелегален ископ не се воспоставени.
Очекувани резултати (индикатори на исход/очекуван резултат):	<p>Ефективност на политиката за уредување и одржување на коритата и бреговите на површинските води.</p> <p>Создавање основни услови за прецизно планирање на потребата од уредување и уредување на речните корита и бреговите на површинските води.</p> <p>Вадење на материјалот како мерка за регулација на коритата и бреговите и санкционирање на вадење на материјал за комерцијални цели.</p> <p>Определување на субјекти кои можат да вршат регулација, воспоставување евиденција за издадени дозволи/согласности за вадење песок, чакал и камен, регулирање на начинот на продажба на вишокот изваден материјал и обезбедување конкурентност и транспарентност на процесот.</p> <p>Зајакнување на стручниот и инспекцискиот надзор.</p>
Квантитативни:	Број на издадени дозволи/согласности
Квалитативни:	Ефективност на политиката за уредување и одржување на коритата и бреговите на површинските води
Непосредно одговорни институции:	МЖСПП; Влада на РСМ.

Временска рамка:	2021 –2022	
Индикативен буџет:	1. Експертска работа:	42.300 евра
	Вкупно:	42.300 евра
Територијален импакт:	Територија на РСМ	

Вкупни финансиски импликации	1.086.017 евра
1. Експертска работа:	512.700 евра
2. Разни теренски трошоци:	63.667 евра
3. Изработка на методологии и програми:	59.650 евра
4. Ангажирање компани(ја)(и) за собирање податоци за загадувачи на води и изработка и одржување на софтверско решение за катастар на загадувачи:	370.000 евра
5. Промоции на стратегии, јавни дебати и кампањи за подигнување на јавната свест	80.000 евра

Родово сензитивни финансиски импликации

Трошоците под број 1 и 3 се родово сензитивни. Под претпоставка дека во изнајмувањето на: домашни (локални) и меѓународни експерти и изработката на методологии и програми ќе се води сметка за најмалку 40 отсто застапеност од секој од половите, во тој случај родовите сензитивните фискални импликации се 572.350 евра, од кои најмалку 228.940 евра треба да се трошоци за секој од половите.

За деталната пресметка, види Прилог 1: Пресметка на детални финансиски импликации со објаснувања по одделни мерки 1-9.

4.

Заклучок и препораки

Одредбите на законодавството за води се усогласени со европските најдобри практики и поставуваат јасни и концизни обврски за заштита на водите и механизмите коишто стојат на располагање за заштита на водите како медиум на животна средина. И покрај дефинираната потреба за понатамошна хармонизација на законодавството, главен проблем во областа на водите е неспроведувањето на законските обврски од повеќе органи на државна управа. Во таа смисла, предлог интервентните мерки се насочени кон создавање услови за имплементација на законските одредби, со што ќе се овозможи интегрирано управување со водите на национално ниво.

Мерка	Концизна синтеза на главните наоди	Препораки	Клучните носители на политики	Други засегнати страни.	Индикативен буџет
Мерка 1	Нема јасна статешка основа за одржливо управување со водите.	Ревидирање на Националната стратегија за води	МЖСПП, Влада, Собрание	МЗ, МЗШВС, МТВ, МЛС, ЕЛС, Корисници на вода, НВО	98.100
Мерка 2	Нема точни податоци за состојбата на водите од акредитирана лабораторија.	Подготовка на програма за мониторинг на водните тела, површински и подземни и воспоставување оперативен мониторинг	МЖСПП, Влада, ЕЛС	ИЈЗ, АХВ, УХМР, ХБЗ, ПМФ	109.867
Мерка 3	Нема утврдени цели на животна средина за водните тела. Нема програма на мерки за постигнување на целите.	Определување на водните тела. Утврдување цели на животна средина и усвојување програма на мерки за постигнување на целите за сите води/ водни тела за секое подрачје на речен слив.	МЖСПП, Влада	Совет за управување со речен слив	26.550
Мерка 4	Нема плански документ којшто е основа за издавање на дозволи.	Донесување планови за управување со четирите слива на територијата на државата.	МЖСПП, Влада	Совет за управување со речен слив	161.600
Мерка 5	Непостоење акти кои се услов за имплементација на законот.	Донесување на подзаконските акти	МЖСПП, Влада	МЗ, МЗШВС, МТВ, МЛС, ЕЛС, Совет за управување со речен слив	47.700
Мерка 6	Развивање и одржување ефикасен и економичен систем за водоснабдување со здравствено исправна вода за пиење во доволни количини.	Донесување програма за водоснабдување на населението со јавен водоснабдителен систем	МЖСПП, Влада, Собрание	МЗ, МЗШВС, МТВ, МЛС, ЕЛС, Совет за управување со речен слив	122.750
Мерка 7	Немање евиденција на притисоци врз водни тела. Толерирање на нелегални испуштања/користење, надоместоците се повисоки во ЕЛС кои ја прочистуваат водата.	Катастар на корисници и загадувачи на вода, евидентирање на субјекти кои користат/испуштаат во вода без дозвола и санкционирање	МЖСПП, Влада	МЗ, МЗШВС, МТВ, МЛС, ЕЛС, Совет за управување со речен слив	381.750
Мерка 8	Небезбедна вода за пиење која се снабдува преку неформалните, локални, рурални системи за водоснабдување. Немање дозволи за користење води. Обезбедување водоснабдување преку легален давател на јавната услуга. Непостоење на редовен мониторинг на квалитетот на водата за пиење во неформалните системи за водоснабдување.	Легализација на водоснабдувањето кое се врши преку локални, рурални системи за водоснабдување и обезбедување безбедност на водата која се доведува преку таквите системи.	МЖСПП, Влада МЗ, МТВ,	МЛС, ЕЛС, ЈКП	95.400
Мерка 9	Несоодветно одржување и регулирање на површинските води. Нелегален ископ на материјал.	Измени и дополнување на Законот за води, донесување на подзаконски акти	МЖСПП, Влада, Собрание	АД Водостопанство, ЕЛС, ДИЖС	42.300
Вкупно:					1.086.017

Кратенки:

АХВ	Агенција за храна и ветеринарство
ДИЖС	Државен инспекторат за животна средина
ЕЛС	Единици на локалната самоуправа
ЈКП	Јавни комунални претпријатија
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
МЗ	Министерство за здравство
МЗШВС	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МЛС	Министерство за локална самоуправа
МТВ	Министерство за транспорт и врски

Прилози

Прилог 1: Пресметка на детални финансиски импликации со објаснувања по одделни мерки 1–9.

МЕРКА 1: Ревидирање на Националната стратегија за води 2011 – 2041				
	број	ангажман во денови*	просечна дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локален експерт	2	90	120	21,600
меѓународен експерт	1	90	350	31,500
**промоција на стратегијата/ кампања за подигнување на јавната свест за заштита на водите				45,000
				98,100

Дополнително објаснување на пресметката:

- еден тим од меѓународен консултант и двајца локални експерти
- *временски да работат 3 месеци
- платите на вработените во институциите не ги калкулираме како дополнителен трошок затоа што се веќе обезбедени во буџетот
- **проценетите трошоци за промоција би опфатиле: подготовка и печатење промотивен материјал, одржување еднодневна конференција со дебата на темата, трошоци за изнајмување сала, кетеринг, озвучување и сл.

МЕРКА 2: Воспоставување оперативен мониторинг за подрачја на речен слив

	број	ангажман во денови*	просечна дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локален експерт	4	90	120	43,200
меѓународен експерт	2	90	350	63,000
теренски трошоци за испитување на квалитет на водата				3,667
				109,867

Дополнително објаснување на пресметката:

- четири планови да изработат два тима од 2 локални и еден меѓународен експерт
- *временски ангажман 1.5 месец по план
- платите на вработените во институциите не ги калкулираме како дополнителен трошок затоа што се веќе обезбедени во буџетот
- теренски трошоци и тршоци за испитување на примероци од вода (микробиолошко, хемиско и тешки метали): 10 точки од секое сливно подрачје, просечна оддалеченост 125 км во правец, просечна потрошувачка на гориво 7 литри на 100 км и цена за едно лабораториско испитување 20 евра

МЕРКА 3: Утврдување на целите за животната средина и усвојување програма на мерки за постигнување на целите

	број	ангажман во денови*	просечна дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локален експерт	2	45	120	10,800
меѓународен експерт	1	45	350	15,750
				26,550

Дополнително објаснување на пресметката:

- *временски ангажман 1.5 месец
- платите на вработените во институциите не ги калкулираме како дополнителен трошок затоа што се веќе обезбедени во буџетот

МЕРКА 4: Донесување на плановите за управување со подрачјата на речен слив				
	број	ангажман во денови*	просечна дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локален експерт	8	60	120	57,600
меѓународен експерт	4	60	350	84,000
организирање 4 јавни дебати заради вклучување на експертската јавност во изработка на планот	4			20,000
				161,600

Дополнително објаснување на пресметката:

- четири тима од по 2 локални експерти и 1 меѓународен експерт
- *временски да работат 2 месеци на секој план
- платите на вработените во институциите не ги калкулираме како дополнителен трошок затоа што се веќе обезбедени во буџетот
- проценетите трошоци за јавни дебати се однесуваат на закуп на простор и материјални трошоци за организирање на дебатата. Планирана е по една јавна дебата за секој план за секое сливно подрачје.

МЕРКА 5: Донесување планови за управување со подрачјата на речен слив				
	број	ангажман во денови*	просечна дневница во	Вкупно проценети потребни средства во евра
локален експерт	3	45	120	16,200
меѓународен експерт	2	45	350	31,500
				47,700

Дополнително објаснување на пресметката:

- двајца меѓународни експерти и тројца локални експерти би работеле со вработените од институциите во развој на подзаконската регулатива
- *временски ангажман од 1.5 месец

МЕРКА 6: Донесување програма за водоснабдување на населението со јавен водоснабдителен систем				
	број	ангажман во денови	просечна дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локален експерт	2	90	120	21,600
меѓународен експерт	1	90	350	31,500
Јавна дебата при подготовка на Програмата				10,000
локален експерт за Методологија за изработка на општински програми	1	45	120	5,400
меѓународен експерт за Методологија за изработка на општински програми	1	45	350	15,750

Изработка на општински програми за водоснабдување				38,500
				122,750

Дополнително објаснување на пресметката:

- еден тим од меѓународен консултант и двајца локални експерти за изработка на Програмата
- еден тим од локален и меѓународен експерт да изработат Методологија за изработка на општински програми
- *временски да работат 3 месеци за Програмата и 1.5 месец за Методологијата
- платите на вработените во институциите не ги калкулираме како дополнителен трошок затоа што се веќе обезбедени во буџетот
- една или две јавни дебати при подготовка на самата Програма, и евентуално печатење на флаери по донесување на Програмата
- трошоците за изработка на општинските програми се однесуваат на сите општини во РСМ, односно опфаќаат евентуални минимални материјални трошоци, затоа што предвидено е општинските програми да ги подготват самите општини по утврдена методологија

МЕРКА 7: Создавање катастар на корисници и загадувачи на вода, евидентирање субјекти кои користат/испуштаат во вода без дозвола и санкционирање

	број	ангажман во денови*	просечна дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локална компанија за собирање податоци за загадувачи на води	1	270		150,000
локална компанија за изработка на софтверско решение за катастар на загадувачи	1	180		200,000

локален експерт	1	45	150	6,750
одржување на софтверот				20,000
јавна промоција на катастарот на загадувачи				5,000
				381,750

Дополнително објаснување на пресметката:

- локалната компанија треба да изврши административно и теренско собирање на податоци за сите загадувачи на води на територија на РСМ со цел да се создаде база на податоци
- локалната компанија треба да ја дизајнира и да ја развие софтверската апликација за катастар на загадувачи, и да ги обезбеди линковите со други софтверски решенија од релевантните *временски ангажман на компаниите и експертот
- еден локален консултант да ги развие бизнис-процесите во форма на процедури, кој е надлежен да доставува податоци во катастарот, во каква форма, привилегии и пристап во софтверот и сл.
- платите на вработените во институциите не ги калкулираме како дополнителен трошок затоа што се веќе обезбедени во буџетот
- јавна презентација на софтверската апликација и придобивките од катастарот на загадувачи
- трошоците за одржување се на годишно ниво и тие се континуиран трошок на институцијата

МЕРКА 8: Легализација на водоснабдувањето кое се врши преку локални, рурални системи за водоснабдување

	број	ангажман во денови*	дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локална компанија за собирање податоци	1	365		60,000

локален експерт	2	60	120	14,400
меѓународен експерт	1	60	350	21,000
				95,400

Дополнително објаснување на пресметката:

- локална компанија која ќе направи попис на сите локални, рурални водоснабдителни системи кои треба да бидат предмет на легализација со сите нивни карактеристики (број на жители, должина во метри, начин на изработка на водоснабдителниот систем и сл.)
- тим од два локални и еден меѓународен експерт за изработка на предлог-решенија за легализација на локални рурални системи за водоснабдување, во согласност со анализата од собраните податоци за нив

МЕРКА 9: Ревидирање на законот за води и подзаконските акти во делот за издавање дозволи/согласности за вадење песок, чакал и камен од коритата и бреговите на површинските води

	број	ангажман во денови*	просечна дневница во евра	Вкупно проценети потребни средства во евра
локален експерт	1	90	120	10,800
меѓународен експерт	1	90	350	31,500
				42,300

Дополнително објаснување на пресметката:

- Локалниот и меѓународниот експерт би дале поддршка на вработените во институциите, од аспект на компаративна анализа за оваа проблематика во други земји и усогласување со постојната поврзана регулатива во РСМ
- * временски ангажман

Библиографија

- Влада на Република Македонија, Секретеријат за европски прашања (2017). Национална програма за усвојување на правото на ЕУ 2016 – 2018. Скопје: Влада на Република Македонија.
- Град Скопје (2011). Втор локален еколошки акционен план (ЛЕАП 2) за Град Скопје. Скопје: Град Скопје
- Директива 2007/60/ЕС на Европскиот парламент и на Советот за проценка и управување со ризикот од поплави (https://ec.europa.eu/environment/water/flood_risk/com.htm);
- Директива на Советот 2006/7/ЕЦ за квалитет на водата за капење (https://ec.europa.eu/environment/water/water-bathing/index_en.html);
- Директива на Советот 98/83/ЕЦ за квалитет на водата за пиење (https://ec.europa.eu/environment/water/water-drink/legislation_en.html);
- Директивата 2006/11/ЕЦ на Европскиот парламент и на Советот за загадување предизвикано од одредени опасни супстанции кои се испуштаат во водена средина;
- Директивата на Советот 2006/118/ЕЦ на Европскиот парламент и на Советот за заштита на подземните води од загадување (<https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/framework.html>);
- Директивата на Советот 91/271/ЕЕЦ за третман на урбани отпадни води (https://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/index_en.html);
- Државен завод за ревизија (2019). Конечен извештај за извршена ревизија на успешност „Ефективност од политиките мерките и активностите при доделување на водно право“. Скопје: Државен завод за ревизија
- Државен завод за статистика (2019). Статистика на животна средина 2019, страна 66. Достапна на <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/ZivotnaSredina2019.pdf> [30.10.2020]
- Закон за водостопанство („Службен весник на РМ“ бр.51/15, 93/15);
- Закон за единиците на локална самоуправа („Службен весник на РМ“ бр.5/02)
- Закон за животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10,124/10,51/11,123/12, 93/13,187/13 и 42/14, 44/15, 129/15, 129/15, 192/15 и 39/16);
- Закон за заштита на потрошувачите („Службен весник на РМ“ бр.38/04, 77/07, 103/08, 24/11, 164/13, 97/15 и 152/15);
- Закон за комуналните дејности („Службен весник на РМ“ бр.95/12, 16/13, 42/14, 44/15 и 147/15);
- Закон за утврдување на цените на водните услуги („Службен весник на Република Македонија“ бр.7/16);
- Законот за безбедност на храната („Службен весник на РМ“ бр. 157/10, 53/11, 1/12, 164/13, 187/13, 43/14, 72/15, 84/15, 129/15, 213/15 и 39/16);
- Законот за водите („Службен весник на РМ“ бр. 87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 124/15, 146/15, 52/16);

- Законот за снабдување со вода за пиење и собирање на отпадни води ("Службен весник на РМ" бр.68 / 04, 28/06, 103/08, 17/11, 54/11, 163/13, 10/15, 147 / 15, 31/16);
- Министерство за животна средина и просторно планирање (2011). Национална стратегија за води, www.moep.gov.mk. Пристапено на 30.10.2020 .
- Министерство за животна средина и просторно планирање (2015). Стратегија за животна средина и климатски промени 2014-2020. Скопје: Министерство за животна средина и просторно планирање.
- Министерство за животна средина и просторно планирање (2018). Методологија за утврдување на минимален проток на површински водотеци и минимално ниво на подземни води. Скопје: Министерство за животна средина и просторно планирање.
- Министерството за животна средина и просторно планирање (2018). План за управување и заштита од ризик од поплави во сливот на река Треска. Скопје: Министерството за животна средина и просторно планирање.
- Министерството за животна средина и просторно планирање (2018). План за управување и заштита од ризик од поплави на сливот на река Лепенец. Скопје: Министерството за животна средина и просторно планирање.
- Министерството за животна средина и просторно планирање. Проектна документација на проектот Развој на национална студија за води. Достапна на <http://ws.vodamk.mk/%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b0/?lang=mk>. [30.10.2020]
- Општина Аеродром (2017). Локален еколошки акционен план за Општина Аеродром за периодот од 2017 до 2023 година, Скопје: Општина Аеродром
- Општина Битола (2018). Локален еколошки акционен план за Општина Битола за периодот од 2018 до 2024 година. Битола: Општина Битола.
- Општина Дојран (2016). Локален еколошки акционен план за Општина Дојран. Дојран: Општина Дојран
- Општина Кисела Вода (2016). Локален еколошки акционен план за Општина Кисела Вода (2016- 2021), Скопје: Општина Кисела Вода
- Општина Охрид (2019). Локален еколошки акционен план за Општина Охрид за периодот од 2019 до 2025 година. Охрид: Општина Охрид.
- Општина Ресен (2017). Локален еколошки акционен план за Општина Ресен за период од 2017 до 2022 година. Ресен: Општина Ресен.
- Општина Центар (2019). Локален еколошки акционен план за Општина Центар за периодот од 2019 до 2025 година. Скопје: Општина Центар.
- Рамковната директива за води 2000/60/EC (https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/index_en.html);
- Спогодба за стабилизација и асоцијација (www.sei.gov.mk);
- Уредбата за класификацијата на површинските води („Службен весник на РМ“ бр.99/16);

- Commission Staff Working Document, North Macedonia, 2019 Report, Brussels, 29.5.2019 SWD(2019) 218 final, Достапно на <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf> [30.10.2020]
- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) (2015). Initial Characterisation of Lakes Prespa, Ohrid and Shkodra/Skadar – Main Report. Skopje: GIZ
- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) (2015). Initial Characterisation of Lakes Prespa, Ohrid and Shkodra/Skadar – Volume of Annexes. Skopje: GIZ
- Ministry of Environment and Physical Planning, Macedonia, State Secretariat for Economic Affairs, Switzerland (2016). Bregalnica River Basin Management Project. Skopje: Ministry of Environment and Physical Planning.
- Twinning project_Final report_Strengthening the capacities for effective implementation of the acquis in the field of water quality (2019). Достапно на: http://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2015/01/MK_13_IPA_EN_01_16_Final_Report_20190425.pdf [30.10.2020]

адреса: ул. „Јуриј Гагарин“ 17-1-1, 1000 Скопје
е-маил: info@iks.edu.mk
веб: iks.edu.mk
телефон: +389 2 3090 004